

L'ESCENARI EPIGRÀFIC A LES CIUTATS

ROSARIO CEBRIÁN

Departament de Prehistòria i Arqueologia. Universitat de València

L'epigrafia constitueix un element consubstancial al marc urbà de les ciutats antigues; la necessitat de traslladar als ciutadans un sistema de referències que permeteren identificar els edificis, els afanys de notorietat de determinats individus i la projecció pública de la política i la religió, es van fondre en una pràctica epigràfica progressivament marcada per tendències uniformes i trets comuns, de manera que les ciutats es van convertir en escenaris epigràfics singularitzats només per les tradicions locals i les dimensions de l'espai monumental.

Les ciutats es van constituir com a centres cívics i socials, on el control imperial de les obres públiques, amb programes decoratius oficials, aconseguí la uniformitat dels criteris constructius. Lògicament, el finançament privat tingué un pes important en la construcció dels espais públics de les ciutats i els seus evergetes no oblidaren deixar-ne constància epigràfica.

En la monumentalització jugà un paper destacat l'epigrafia. Des d'August, es va estendre el costum d'honorar els emperadors i els membres de la família imperial amb pedestals d'estàtues erigides en els fòrums. També les elits locals utilitzaren els pedestals amb estàtues honorífiques com a forma d'autorepresentació i mostrar el seu rang social. Tampoc no van ser aliens a aquesta pràctica els sectors de la població que tenien la solvència econòmica suficient per a imitar el costum de les elits.

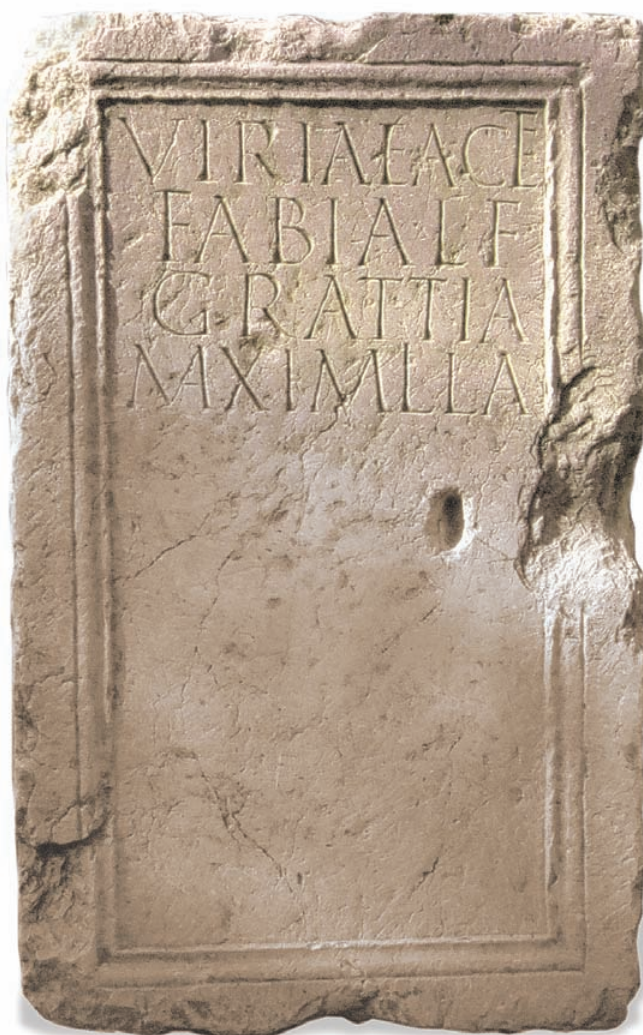
Les ciutats valencianes demostraren el seu prestigi i la riquesa de les seues elits en utilitzar l'epigrafia en els llocs públics. No sols col·locaren pedestals d'estàtua amb inscripció en els fòrums sinó que a més els edificis públics es transformaren en suports epigràfics de grans dimensions. L'escenari epigràfic presentat per les diferents ciutats de l'àrea valenciana durant l'època imperial ens ofereix una multitud de suports en els quals apareixen els noms dels emperadors, membres de la seua família i de les persones més importants, els seus càrrecs i els seus mèrits, que se situaren preferentment en els fòrums.

Entre totes elles va ser *Saguntum* la ciutat més monumental, ja que tingué unes circumstàncies històriques excepcionals, suficients per a crear un escenari urbà propi de les capitals de les províncies hispanes. *Cn. Baebius Geminus* inaugurà la participació privada en la construcció de la ciutat, en pagar el fòrum amb els diners que deixà en el seu testament (CIL II²/14, 374). El van seguir els individus que ocuparen càrrecs dins de les magistratures locals i aquells que aconseguiren els honors de l'ordre eqüestre i senatorial, entre els quals se situaren membres de les famílies dels *Aemilii*, *Calpurnii*, *Fabii*, *Licinii*, etcètera, sense oblidar els *Baebii*. Al seu costat, la comunitat dels *saguntini* expressà

Inscripció del forum de Saguntum. [Arxiu SIP].

Fragment d'inscripció monumental amb lletres de bronze que se situà en el fòrum de *Saguntum* i que commemora la seua construcció pel ric saguntí *Cn. Baeius Geminus*.

Pedestal de Viria Acte de l'Almoina (València).

Pedestal tallat sobre pedra calcària de buixcarró del fòrum de *Valentia*. S'hi esmenta *Viria Acte*, una lliberta que jugà un paper important en la vida pública de la colònia.

la seua lleialtat a l'emperador August i membres de la seua família amb la dedicació dels pedestals d'estàtua (CIL II²/14, 305 i 306).

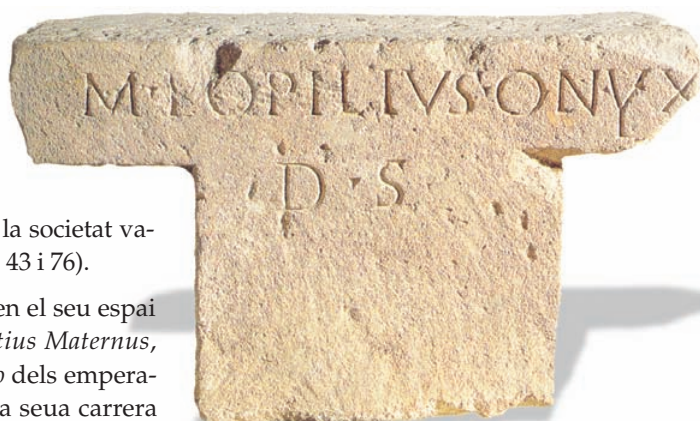
En els primers anys del segle I, el fòrum de *Saguntum* albergava gran quantitat de pedestals epigràfics amb les seues estàtues corresponents, si acceptem que la presència d'un pedestal honorífic pressuposa l'existència d'una estàtua de material lapidi o metàl·lic. Al mateix temps, se situà, almenys, una estàtua eqüestre dedicada a *C. Fabius Probus* per son pare, el qual també pagà el suport de l'estàtua i el text epigràfic (CIL II²/14, 385).

Saetabis va ser una altra de les ciutats valencianes que, molt prompte, inicià el costum d'erigir estàtues en els llocs públics. Entre els anys 6-4 aC s'alçà una estàtua dedicada a *C. Caesar* i s'honorà *Q. Iunius Iustus*, magistrat municipal, en època de Tiberi (CIL II, 3620). Durant el segle II, la zona pública de *Saetabis* tingué un pedestal d'estàtua eqüestre dedicat a *M. Granius Superstes* (CIL II, 3624). També la colònia d'*Ilici* documenta una dedicació a l'emperador August per *C. Maecius Celer* (CIL II, 3555) sobre un suport en forma de columna, tallada sobre calcària de Buixcarró extreta d'unes pedreres pròximes a *Saetabis*. D'altra banda, *T. Statilius Taurus*, patró d'*Ilici* durant l'època d'August, va ser honorat amb un pedestal d'estàtua (CIL II, 3556). Desconeixem la identitat dels espais públics ocupats pels pedestals de *Saetabis* i *Ilici*, ja que encara no han sigut localitzats els seus fòrums respectius.

L'impuls urbanístic que va viure *Valentia* en època flàvia es va traduir en la construcció d'un important conjunt arquitectònic monumental. El seu fòrum nou albergà una estàtua de l'emperador Titus (69-79), probablement dedicada per la comunitat dels *Valentini* (CIL II²/14, 13). La mentalitat oberta de la població de la colònia en la qual tingué molt a veure la presència d'immigrants i d'un port amb activitat comercial, va permetre a alguns rics personatges tindre una estàtua en la plaça pública. Entre ells trobem *L. Scribonius Euphemus*, el qual, gràcies a la seua riquesa personal, aconseguí accedir al càrrec de *sevir augustal* i posseir un pedestal epigràfic amb estàtua en el fòrum de la ciutat (CIL II²/14, 29). La mateixa situació es va repetir amb *Q. Sertorius Abascantus* (CIL II²/14, 30), però el seu pedestal d'estàtua, dedicat pels seus lliberts, degué situar-se en la seua *uilla*, si considerem el lloc de troballa de la inscripció, extramurs de la ciutat. A més, ordenà construir un edícul amb els seus diners en la zona pública de *Valentia* (CIL II²/14, 12).

El reconeixement social també li arribà a *Viria Acte*, una rica lliberta que va ser propietària d'un taller d'*arar(um) et signorum* i que degué tindre un paper important en la vida pública de *Valentia*, ja que va ser honorada amb quatre pedestals d'estàtua en el fòrum (CIL II²/14, 37, 81, 82 i 83). Al seu costat se situaren els pedestals d'alguns membres femenins de les famílies més influents de la societat valenciana, com ara els *Sertorii* i els *Antonii* (CIL II²/14, 43 i 76).

A *Edeta*, els pedestals d'estàtua que se situaren en el seu espai públic ens presenten *M. Cornelius Nigrinus Curiatius Maternus*, que aconseguí accedir a l'*ordo* senatorial per *adlectio* dels emperadors Vespasià i Titus (CIL II²/14, 125, 126 i 127). La seua carrera es desenvolupà entre el final del segle I i primeries del segle II i va ser una de les persones més influents del municipi, ja que arribà a optar al tron imperial. També el seu fill tingué un pedestal d'estàtua (CIL II²/14, 128). La resta dels pedestals honorífics trobats en el municipi ens ofereixen els noms de sis magistrats municipals i d'un individu que va pertànyer a l'ordre eqüestre.

Inscripció de les termes de Lucentum. [MARQ].

M. Popilius Onyx va finançar la construcció d'unes termes en el municipi de *Lucentum*, i deixà constància de la seua acció en una inscripció que es col·locà a l'entrada del conjunt termal.

Inscripció de l'Almoina, València.

Llinda de la porta d'entrada en un edifici religiós, trobada en el fòrum de *Valentia*, amb la inscripció que esmenta els dos personatges que en pagaren la construcció.

El finançament privat en la construcció d'edificis públics es documenta també a *Lucentum*. Allí, el ric llibert *M. Popillius Onyx*s, que ocupà el càrrec de *seu*r augustal, va construir un temple (CIL II, 3563) i unes termes amb els seus diners. Els suports utilitzats en el cisellament dels dos textos van ser encastats en alguna de les parets dels edificis. El municipi de *Lucentum* dedicà una placa amb inscripció als emperadors Marco Aureli i Còmode (CIL II, 5958), que, probablement, va ser penjada de la façana d'algun edifici públic, construït durant els seus governs.

A *Dianium* caldrà esperar fins a la dinastia dels emperadors antonins per a veure erigir els primers pedestals d'estàtua en el seu fòrum. L'elit local, composta per les famílies dels *Cornelii*, *Granii*, *Sempronii*, *Terentii* i *Valerii*, entre altres, utilitzà els pedestals d'estàtua per a demostrar la seua riquesa personal i el prestigi social a la resta dels seus conciutadans. Destaquem el pedestal que, per gratitud, alçà el municipi per a honorar l'acció d'un membre de l'elit social, de qui desconexem el nom, el qual canalitzà les aigües de pluja i proporcionà a la població el subministrament de gra necessari per a un any, a causa d'una mala collita (CIL II, 3586).

La reconstrucció del *macellum* de la Vila Joiosa al final del segle II va ser realitzada amb els diners de *M. Sempronius Hymnus* i el seu fill *M. Sempronius Reburus* (CIL II, 3570). El seu gest quedà gravat en la mateixa taula del mercat.

No només els fòrums de les ciutats valencianes allotjaren pedestals d'estàtua. Així, per exemple, en els temples, els monuments epigràfics informaven sobre els déus venerats, les accions realitzades individualment en favor de les divinitats i fins i tot el nom de la persona que va pagar les obres o el del déu venerat. És el cas de la placa situada en la façana del temple dedicat a les *Nymphas* a *Edeta* per alguns membres de la família dels *Sertorii* (CIL II²/14, 121), de la donació que *M. Marcius Celsus* realitzà en el temple dedicat a Hèrcules a *Valentia*, que va incloure una estàtua del déu, un ara i uns bancs (CIL II²/14, 5), o la *tabula ansata* cisellada en la part superior de la porta d'entrada a un edifici religiós també de *Valentia*, en la qual es llegeix que un edetà i *L. Fabius Fabianus* en pagaren amb els seus diners la construcció i la decoració arquitectònica.